

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
(вибіркова фахова навчальна дисципліна)

БЮДЖЕТУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Розробник:
ТЮТЮННИК Юрій, професор кафедри фінансів, банківської справи та
страхування, к.е.н., доцент

Полтава 2022 р.

Опис навчальної дисципліни та інформація про розробника

Назва навчальної дисципліни	Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання
Місце в індивідуальному навчальному плані здобувача вищої освіти	Вибіркова фахова навчальна дисципліна
Назва структурного підрозділу	Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Контактні дані розробників, які залучені до викладання	<i>Викладач:</i> Тютюнник Юрій, к.е.н., доцент <i>Контакти:</i> каб. 8 (корпус факультету обліку та фінансів) e-mail: iurii.tiutiunnyk@pdaa.edu.ua , тел.: 097-261-71-59, посилання на сторінку викладача: https://www.pdau.edu.ua/people/tyutyunnyk-yuriy-myhaylovych
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський) рівень
Спеціальність <i>Освітня програма</i>	072 Фінанси, банківська справа та страхування <i>ОПП Фінанси, банківська справа та страхування</i>
Попередні умови для вивчення навчальної дисципліни	Базові знання з фінансів, фінансів підприємств, фінансової діяльності суб'єктів підприємництва, фінансового аналізу

Заплановані результати навчання:

Мета вивчення навчальної дисципліни

формування знань, необхідних для опанування механізму організації внутрішньо фірмового планування, отримання теоретичних знань та практичних навичок, щодо побудови системи бюджетування на вітчизняних підприємствах; формування навиків ефективного використання фінансових ресурсів; вивчення найефективніших напрямів інвестування та зосередження фінансових ресурсів в цих напрямках.

Основні завдання навчальної дисципліни:

з'ясування сутності та ролі бюджетування, вивчення й осмислення теоретичних знань методології і методики планування діяльності підприємства; ознайомлення з передовим вітчизняним та зарубіжним досвідом у сфері планування; оволодіння методикою бюджетування на підприємстві; вивчення видів та особливостей розробки бюджетів на підприємстві; набуття здобувачами вищої освіти вміння використовувати економічний інструментарій для проведення планових техніко-економічних розрахунків, розробки альтернативних планів та обґрунтування оптимальних варіантів розвитку підприємства.

Компетентності:

Загальні:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;

- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Фахові:

- здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування);

- здатність застосовувати економіко-математичні методи та моделі для вирішення фінансових задач, використовувати теоретичний та методичний інструментарій фінансової, економічної, математичної, статистичної та інших наук для діагностики стану фінансових систем;

- здатність складати та аналізувати фінансову звітність, інтерпретувати та використовувати фінансову та пов'язану з нею інформацію облікового та управлінського характеру;

- здатність виконувати контрольні функції у сфері фінансів, банківської справи та страхування, діяльності господарюючих суб'єктів виробничої та невиробничої сфер;

- здатність визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення;

- здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку;

- здатність планувати економічні процеси в сфері грошових, фінансових і кредитних відносин обґрунтовувати альтернативи прийняття управлінських рішень за всіма видами фінансової діяльності та рівнями фінансової безпеки.

Програмні результати навчання, ПРН:

ПРН13. Володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів.

ПРН16. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

Програма та структура навчальної дисципліни

Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	денна форма 2 (072ФБСС_бд_2021[1](стн))					заочна форма 2 (072ФБСС_бз_2021[1](стн))				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	п	лаб	с.р.		л	п	лаб.	с.р.
Тема 1. Сутність, становлення та розвиток фінансового планування на підприємстві	14	2	2	-	10	10	-	-	-	10
Тема 2. Сутність та принципи бюджетування	14	2	2	-	10	10	2	-	-	8

Тема 3. Методичні основи бюджетування на підприємстві	18	2	4	-	12	14	2	-	-	12
Тема 4. Розробка організаційної та фінансової структури підприємства	18	2	4	-	12	12	-	-	-	12
Тема 5. Особливості бюджетного процесу у виробництві	18	2	4	-	12	12	-	-	-	12
Тема 6. Розробка системи бюджетів	12	2	2	-	8	10	-	-	-	10
Тема 7. Розробка операційних бюджетів підприємства	22	4	4	-	14	16	-	2	-	14
Тема 8. Зміст і технологія складання фінансових бюджетів	22	4	4	-	14	16	-	-	-	16
Тема 9. Відповідальність та мотивація в бюджетуванні	12	2	2	-	8	10	-	-	-	10
Індивідуальні завдання: контрольна робота	-	-	-	-	-	40	-	-	-	40
Усього годин	150	22	28	-	100	150	4	2	-	144

Оцінювання результатів навчання

Форми контролю результатів навчання

Денна форма навчання

Програмні результати навчання	Форми контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти				Разом
	Ведення конспектів	Виконання вправ на практичних заняттях та під час самостійної роботи	Розв'язування тестів	Екзамен	
ПРН13	9	22	9	10	50
ПРН16	9	22	9	10	50
Разом	18	44	18	20	100

Заочна форма навчання

Програмні результати навчання	Форми контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти				Разом
	Виконання вправ на практичних заняттях та під час самостійної роботи	Розв'язування тестів	Виконання завдань самостійної роботи (контрольної роботи)	Екзамен	
ПРН13	11	9	20	10	50
ПРН16	11	9	20	10	50
Разом	22	18	40	20	100

Схема нарахування балів з навчальної дисципліни
Денна форма навчання

Назва теми	Форми контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти				Разом
	Ведення конспектів	Виконання вправ на практичних заняттях та під час самостійної роботи	Розв'язування тестів	Екзамен	
Тема 1. Сутність, становлення та розвиток фінансового планування на підприємстві	2	4	2		2
Тема 2. Сутність та принципи бюджетування	2	4	2		2
Тема 3. Методичні основи бюджетування на підприємстві	2	6	2		8
Тема 4. Розробка організаційної та фінансової структури підприємства	2	6	2		6
Тема 5. Особливості бюджетного процесу у виробництві	2	6	2		8
Тема 6. Розробка системи бюджетів	2	4	2		6
Тема 7. Розробка операційних бюджетів підприємства	2	6	2		8
Тема 8. Зміст і технологія складання фінансових бюджетів	2	6	2		8
Тема 9. Відповідальність та мотивація в бюджетуванні	2	2	2		6
Всього до екзамену	18	44	18	-	80
Екзамен	-	-	-	20	20
Разом	18	44	18	20	100

Заочна форма навчання

Назва теми	Форми контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти				Разом
	Виконання вправ на практичних заняттях та під час самостійної роботи	Розв'язування тестів	Виконання завдань самостійної роботи (контрольної роботи)	Екзамен	
Тема 1. Сутність, становлення та розвиток фінансового планування на підприємстві	2	2	40		80
Тема 2. Сутність та принципи бюджетування	2	2			
Тема 3. Методичні основи бюджетування на підприємстві	2	2			

Тема 4. Розробка організаційної та фінансової структури підприємства	2	2			
Тема 5. Особливості бюджетного процесу у виробництві	2	2			
Тема 6. Розробка системи бюджетів	2	2			
Тема 7. Розробка операційних бюджетів підприємства	4	2			
Тема 8. Зміст і технологія складання фінансових бюджетів	4	2			
Тема 9. Відповідальність та мотивація в бюджетуванні	2	2			
Всього до екзамену	22	18	40	-	80
Екзамен	-	-	-	20	20
Разом	22	18	40	20	100

Форма контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти: ведення конспектів

Шкала та критерії оцінювання за кожну тему
2 бали – повний конспект лекцій і питань самостійної роботи, що дозволяє володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів; застосовувати набуті теоретичні знання для розв’язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
1 бал – неповний конспект лекцій і питань самостійної роботи, що дозволяє не повною мірою володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів; застосовувати набуті теоретичні знання для розв’язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
0 балів – відсутність конспекту лекцій і питань самостійної роботи, що не дозволяє володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів; застосовувати набуті теоретичні знання для розв’язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

Форма контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти: виконання вправ на практичних заняттях та під час самостійної роботи

Шкала та критерії оцінювання за одне завдання
2 бали – правильне виконання розрахунків і формулювання повних висновків, що дозволяє володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів; застосовувати набуті теоретичні знання для розв’язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
1 бал – незначна кількість помилок у розрахунках і формулювання неповних висновків, що дозволяє не повною мірою володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів; застосовувати набуті теоретичні знання для розв’язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
0 балів – неправильні розрахунки і відсутність висновків, що не дозволяє володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів; застосовувати набуті теоретичні знання для розв’язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

**Форма контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти:
розв'язування тестів**

Шкала та критерії оцінювання
0,2 бали – правильна відповідь на кожний із 10 тестів.

**Форма контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти:
виконання завдань самостійної роботи (контрольної роботи для
здобувачів вищої освіти заочної форми навчання)**

Критерії оцінювання контрольної роботи	Максимальна кількість балів
Теоретичні питання: Повнота викладення змісту питання, наявність посилань на використані літературні джерела, що дозволяє володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів; застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.	20
	20
Загальна кількість балів за виконання контрольної роботи	40

Шкала та критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти на екзамені

Вид завдання	Бали	Критерії оцінювання
для 1-го і 2-го теоретичного питання	0	відсутність відповіді на теоретичне питання, що не дає можливість оцінити формування компетентностей та отримання програмних результатів навчання у здобувача вищої освіти: володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів; застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
	1	у відповіді наведені тільки поняття (задовольняє мінімальним критеріям), що практично не дозволяє володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів; застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
	2	дана дуже стисла відповідь на питання, що дозволяє в цілому володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів; застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
	3	у цілому дана правильна відповідь, але допущені неточності, що дозволяє володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів; застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
	4	відповідь дана достатньо повно, але є несуттєва помилка, що дозволяє володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів; застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
	5	теоретичне питання розкрито повністю, що свідчить про

Вид завдання	Бали	Критерії оцінювання
		формування компетентностей та отримання програмних результатів навчання у здобувача вищої освіти: володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів; застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
для 1-ї ситуації	0	відсутність розрахунку практичної ситуації, що не дає можливість оцінити формування компетентностей та отримання програмних результатів навчання у здобувача вищої освіти: володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів; застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
	2	проведені розрахунки з помилками та відсутні висновки, що практично не дозволяє володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів; застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
	4	суттєві помилки в розрахунках і допущені неточності у формулюванні висновків, що дозволяє володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів; застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
	6	незначні помилки в розрахунках, а висновки повинні бути більш повними, що дозволяє володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів; застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
	8	розрахунки проведені правильно, але допущені неточності у формулюванні висновків, що дозволяє володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів; застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
	10	розрахунки практичної ситуації виконані правильно, сформовані повні висновки, що свідчить про формування компетентностей та отримання програмних результатів навчання у здобувача вищої освіти: володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів; застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

Трудомісткість:

Загальна кількість годин – 150 год. Кількість кредитів – 5. Форма семестрового контролю – екзамен.

Політика навчальної дисципліни

Відвідування занять є обов'язковим. Усі завдання, передбачені

програмою, мають бути виконані у встановлений термін. За використання телефонів і комп'ютерних засобів без дозволу викладача, порушення дисципліни здобувач вищої освіти отримує на занятті 0 балів та зобов'язаний відпрацювати таке заняття.

Списування під час контрольних робіт та екзамену заборонені (у т. ч. із використанням мобільних пристроїв). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування. Документи стосовно академічної доброчесності наведені на сторінці АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ПДАУ: <https://www.pdaa.edu.ua/content/akademichna-dobrochesnist>.

Є можливість опанування даної навчальної дисципліни за програмами академічної мобільності (внутрішньої / міжнародної) за наявними укладеними угодами (договорами) між Університетом та закладом-партнером та / або індивідуальними запрошеннями. Визнання та перезарахування результатів такого навчання відбувається спеціально створеною комісією на підставі поданих здобувачем вищої освіти відповідних документів з використанням Європейської кредитно-трансферної системи. Організаційні процеси навчання за програмами академічної мобільності регламентуються Положенням про академічну мобільність здобувачів вищої освіти Полтавського державного аграрного університету.

На здобувачів вищої освіти поширюється право про визнання результатів навчання, набутих у неформальній / інформальній освіті (розповсюджується лише на обов'язкові компоненти освітньої програми або їх частини) перед опануванням даної освітньої компоненти. Набуття відповідних результатів навчання можливе після успішного опанування курсів (з документальним підтвердженням) на різноманітних навчальних платформах, зокрема: Prometheus, Coursera тощо. Особливості неформального / інформального навчання регламентовані Положенням про порядок визнання результатів навчання, набутих у неформальній та інформальній освіті, здобувачами вищої освіти Полтавського державного аграрного університету.

Додаткові матеріали для представлення навчальної дисципліни:
робоча навчальна програма.

Рекомендовані джерела інформації:

Основні

1. Аранчій В.І., Некрасенко Л.А., Зоря О.П. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання: навчальний посібник. Полтава: ПДАА, 2010. 400 с.

2. Батенко Л.П., Зінкевич Т.О., Кизенко О.О. та ін. Основи бюджетування: навчально-методичний посібник для сам. вивч. дисц. Київ: КНЕУ, 2010. 202 с.

3. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення 31.08.2022).

4. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення 31.08.2022).

5. Гудзь Ю.Ф. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання: конспект лекцій. Кривий Ріг: ДонНУЕТ. 2018. 110 с.

6. Макалюк І.В., Джумакеєва Д.Д. Роль бюджетування у фінансовому плануванні підприємства. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2019. № 24. URL: <http://sb-keip.kpi.ua/article/view/190537> (дата звернення 31.08.2022).

7. Некрасенко Л.А., Сорокотяга С.М. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання: навчально-методичний посібник. Полтава: ПДАА, 2013. 150 с.

8. Онісіфорова В.Ю., Осьмірко І.В. Бюджетування як ефективний інструмент поточного планування на підприємстві. *Проблеми та перспективи розвитку підприємництва*. 2020. № 25. С. 128-136. URL: <http://ppb.khadi.kharkov.ua/article/view/218739> (дата звернення 31.08.2022).

9. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 31.08.2022).

10. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення 31.08.2022).

11. Солоненко Т. Алгоритм визначення цілей у бюджетуванні. *Вісник КНТЕУ*. 2020. № 3. URL: <http://visnik.knute.edu.ua/files/2020/03/08.pdf> (дата звернення 31.08.2022).

Допоміжні

1. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання: метод. реком. для виконання практичної роботи здобувачами вищої освіти 4 курсу денної форми навчання напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит» / уклад. І. В. Барішевська. Миколаїв: МНАУ, 2017. 41 с. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/2556> (дата звернення 31.08.2022).

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення 31.08.2022).

3. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12> (дата звернення 31.08.2022).

4. Роменська К.М. Гендерно-орієнтоване бюджетування в умовах розвитку бюджетного процесу України. 2020. URL:

http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2020/55.pdf (дата звернення 31.08.2022).

5. Тирінов А.В. Організація бюджетування на підприємстві як частина управлінського обліку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2019. № 34. С. 149-152. URL: <http://ejournal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/477/471> (дата звернення 31.08.2022).

Інформаційні ресурси мережі Інтернет

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України: <http://ukrstat.gov.ua>.

2. Офіційний сайт журналу «Дебет-кредит»: <http://dtkk.com.ua/?lang=ukr>.

3. Офіційний сайт журналу «Облік і фінанси»: <http://www.afj.org.ua/>.

4. Офіційний сайт журналу «Фінанси України»: <http://fu.minfin.gov.ua/>.

5. Сайт Верховної Ради України: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.

6. Сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua/>.